

רבי שמואל יעקב בורנשטיין

ראש ישיבת 'קרית מלך' - ב"ב

אברהם אבינו

אורו של עולם ועינו של עולם*

א. הנני העני ממצע נרעש ונפחד לעמוד ולהספיד את האדם הגדול בענקים, רבן של ישראל זי"ע. איככה אפצה פה ובמה אפתח שיח, לקונן על האסון הנורא והאבידה העצומה של כלל ישראל.

ב. כתיב בשמואל (א' ג, יא): "ויאמר ה' אל שמואל הנה אנכי עושה דבר בישראל אשר כל שמעו תצלינה שתי אזניו", ודרשו חז"ל (בילקוט שם) זו שביית הארון, והיינו כאשר נשבה ארון האלקים נחשב הדבר הצרה הגדולה ביותר והאסון החמור ביותר. בהמשך הפסוקים כתוב האיך באו לבשר לעלי את הבשורות הנוראות שבכללם שביית הארון, וכך נאמר שם (פרק ד, יג-יח): "ויבוא והנה עלי יושב על הכסא וגו' כי היה לבו חרד על ארון האלקים וגו'. וישמע עלי את קול הצעקה ויאמר מה קול ההמון הזה והאיש מהר ויבא ויגד לעלי. ועלי בן תשעים ושמנה שנה ועיניו קמה ולא יכול לראות. ויאמר האיש אל עלי אנכי הבא מן המערכה ואני מן המערכה נסתי היום ויאמר מה היה הדבר בני. ויען המבשר ויאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם שני בניך מתו חפני ופינחס וארון האלקים נלקחה. והי כהזכירו את ארון האלקים ויפל מעל הכסא אחרנית בעד יד השער ותשבר מפרקתו וימת כי זקן האיש וכבוד והוא שפט את ישראל ארבעים שנה". ועמדו בזה כי בעת שבשרו לו על נצחון פלשתים על ישראל שנפלו לפני אויביהם ועל המגפה שהיתה בעם, לא נפל מעל כסאו כך אף בשמועת מיתת בניו - חפני ופינחס לא נפל, אכן רק כאשר שמע על שביית הארון נפל מן הכסא ותשבר מפרקתו וימות.

פסוק זה נתקיים בנו פשוטו כמשמעו, כששמענו את הבשורה הנוראה כי נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלקים, כאשר נמס הלב.

כל העת שרבינו זי"ע היה חולה, הרבינו בתפילה וזעקה היתה ההרגשה שאין בזה שום התייחסות כי התפילה היא עבור אדם שעבר את גיל המאה, ושאין שום מהלך

* נערך ע"י אחד השומעים מתוך דברי המספד בבית מדרשו של רבינו מרן זיע"א עיה"ק ירושלים ת"ו, יום רביעי ו' מנ"א. בהיכל הישיבה הקד' קרית מלך, יום שלישי ה' מנ"א. בבית המדרש נאות יוסף בב"ב, יום חמישי ז' מנ"א. בבית המדרש חמדת צבי בב"ב ובכינוס ת"ת חכמת שלמה. יום שלישי ה' מנ"א.

בדרך הטבע לקיומו, משום שההרגשה הייתה שמתפללים על כל ישראל, משום שמדובר על יהודי ששקול כנגד כל ישראל, יהודי הכולל את כל ישראל בקרבו. כך נהגנו אף להתפלל ולהזכיר יוסף שלו' בן חיה מושא כלל ישראל, כי הוא כולל ושקול כנגד כל ישראל. מחמת כך ש"אין ציבור מתים", היינו סמוכים ובטוחים לקבל פני משיח צדקינו ורבינו בראשינו, ולפיכך בהגיעה שמועה הנוראה כל השומע תצילה אזניו.

ג. אחר הסתלקות מרנא החזו"א זי"ע אמר מרנא הגרי"ז זי"ע כי "עד עתה היה העולם עם החזו"א, עכשיו העולם בלא החזו"א", וזהו מחמת כי גדול הדור מטביע את חותמו על הדור, וכפי שמצינו "דורו של חזקיהו", "דורו של רבי יהודה בן רבי אילעאי", "דורם של מרדכי ואסתר". אף אנו נאמר "קודם היה העולם - כלל ישראל היה עם רבי יוסף שלו' ועכשיו העולם - כלל ישראל בלא רבי יוסף שלו'", כאשר ההרגשה היא של מציאות חדשה, כאשר כל מה שהיה עד עתה נחרב, וכעת יש להתחיל לבנות עולם חדש, עולם אחר.

ד. איתא בשו"ע (יו"ד סי' שד"מ ס"ב): "חכם ואלוף וגאון מכניסין אותו לבית המדרש ומניחין המטה במקום שהיה דורש וסופדין אותו שם", דין זה התקיים בשעת ההלויה ומקיימים אנו דין זה אף בכלות השבעה להסתלקותו בבית מדרשו - "במקום שהיה דורש", וכך כל המקומות הסמוכים לכאן, ביתו הגדול והקדוש - לשכת הגזית, בית המדרש "תפארת בחורים" ובית המדרש "אהל שרה". ביאור הענין הוא כי ההספד במקום שהיה דורש הוא מעיקר ענין ההספד, והיינו כי המקום שהיה דורש שם עיקר מקום חיותו של חכם וע"י ההספד והתעוררות בדמותו ובדבריו ממשיכים את חיותו בבית מדרשו, כאן בעוה"ז. וכפי שכותב רבינו היערות דבש (ח"ב דרוש ז') "וזהו ג"כ ענין הספד לכל תלמיד חכם וצדיק, כי על ידי הספד, שעיקר התעוררות תשובה ועזיבת חטא ופשע, נפשות הצדיקים הנספדים נקשרות שם וכו' ולכך מספידים, כדי שתהיה נשמתם שם שרויה וקשורה בנו, ומשתתפים עמנו, וזהו מאמרם (שבת קנ"ג ע"א) אחים בהספדאי דהתם קאימנא, שיש לו קישור על ידי הספד". לפיכך מספידים במקום שהיה דורש, כי שם עיקר מקום חיותו וע"י ההספד ממשיכים את חיותו שם.

ה. ימי האבילות הם בימי האבילות על חורבן בית המקדש, ויש לעמוד כמה הדבר מכוון. איתא בר"ה (י"ח א') קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו, ובאיכ"ר (פ"א פל"ז) איתא דסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר מחורבן בית המקדש. ביאור הדברים הוא כי בית המקדש הוא "מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל", כלשון הר"ן בדרשותיו דרוש ח',

אוצר החכמה

וכפי שממשיך לבאר שם כי כך ענינם של חכמי ישראל, וכלשונו בהמשך "כן ראוי שיהיו הנביאים והחסידים מוכנים לקבל שפע החכמה והנבואה עד שבאמצעותם יושפע השפע ההוא על המוכנים לכל בני דורם לכך גם אם לא ישתתפו עמהם. אבל מצד המצאם בדורם שהם עצמם כמו המקדש המקודש".

אוצר החכמה

איתא בב"ב (ד' א') "א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם דכתיב והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם", מרן זצוק"ל היה אורו של עולם ועינו של עולם כפשוטו ממש, עיניו היו פרושות על כל חלקי השלחן ערוך בתכלית הבהירות והברירות, ובעין זה ראה את הכל כאשר נהנו ממנו עצה ותושיה בכל דבר וענין הן ליחיד והן לכלל. שמעתי שבזמן ששימש כדיין, עו"ד גדול התבטא כי כשהוא יודע שרבינו היה יושב בהרכב ביי"ד בכל נידון שהוא, הוא לא היה נוטל את המלאכה לעמוד לצד מי שנראה שאינו צודק, מכיון שמיד רבינו בחכמתו היה עומד על כך היכן הערמומיות ועל כך שזהו דין מרומה ואינו כדת.

בית המקדש הוא המקור לכל אוצרותיה של כנסת ישראל, כדבריהם בתענית (ט"ז א') בטעם שמו של הר המוריה: "הר שיצא ממנו הוראה לישראל", וחכמי ישראל הם בעצמם כמו הקודש והמקדש.

אצל מרן זצ"ל ראינו את הדברים כפשוטו ממש, מלשכת הגזית יצאו הוראותיו ופסיקותיו נתפרסמו בכל תפוצות ישראל, כבר שנים רבות. כל הספרים העוסקים בעניני הלכה בכל המקצועות משתמשים בפסקיו ונושאים ונותנים בהם, כשהדבר מהווה תופעה מופלאה בלתי מצויה.

ו. **הבית** הגדול והקדוש שלו, היה כלשכת הגזית. ממקום קיתונו הצר יצא לעולם אורה של תורה, דבר ה' זו הלכה בתכלית הברירות והבהירות בכל חלקי השלחן, וכפי שראינו בענינו הרבה פעמים, שעשרות אנשים מקיפים אותו ושואלים דבר ד' בכל מקצועות התורה ומיד נענו בתשובה ברורה ובהירה, ללא שום עיון בספר וכדו'. עומד יהודי חקלאי ומציג לפניו את השדה שלו כאן יש לו ערוגה כזו וכאן ערוגה כזו, ונתעוררה לו שאלה בהלכות כלאים ומיד משיבו מרן זצ"ל תשובה ברורה היאך לנהוג ולהרחיק הערוגות זו מזו בכדי שלא יהיה בחשש כלאים, ח"ו.

איתא בברכות (ח' א') "מאי דכתיב אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר רבי חייא

בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד", וכתב ע"ז רבינו יונה בביאורו (ד' א' מדפי הרי"ף): "כלומר הפסוק לא בא להשמיענו שאוהב הקב"ה שערי בתי הכנסיות משערי בתים אחרים שזה דבר פשוט הוא ומה חידוש יש בזה אלא ודאי רוצה לומר שאוהב הקב"ה שערי ציון מכל בתי כנסיות ובתי מדרשות וכמו שאוהב בהמ"ק יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות כך אוהב השערים המצוינין בהלכה כלומר ששם קביעות התורה וההוראות בכל יום יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שלומדים בהם לפי שעה דרשות או פסוק מפני שהמקומות הקבועים הם במקום בהמ"ק כדאמרין מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד וכמו שהמקדש חביב יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות כך מקום קביעות התורה חביב משאר בתי כנסיות ובתי מדרשות שאינם קבועים". מרן זצוק"ל, היה כמאה שנים של קביעות ורציפות התורה בלא שום הפסקה פשוטו כמשמעו, ושנים רבות של קביעות ההוראה בכל יום, א"כ זהו בית המקדש ממש ועתה חרב בית מקדשינו.

הנביא באיכה (ב' ט') מקונן: "מלכה ושריה בגויים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה", וכתב רש"י בזה"ל אין תורה, אין בהם מורה הוראה, וביאור הדבר כמש"כ רש"י בתענית (שם) ד"ה חד אמר הר שיצא הוראה וז"ל תורה לישראל כי מציון תצא תורה יורו משפטין ליעקב ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל. החורבן של לשכת הגזית שמשם יצאה הוראה לישראל במשך שנים רבות, זהו חורבן בית המקדש ממש.

ז. **כתיב בויקרא (י' י"א)** "ולהורות בני ישראל את כל החוקים וגו'", וכתב רש"י: "ולהורות, למד שאסור שיכור בהוראה". מן הפסוק זה נלמד דשתוי אסור בהוראה, ויש לעמוד מדוע כללה התורה איסור זה בתוך האיסור של כניסה ועבודה של שתויי יין בבית המקדש. ובעיקר, ברמב"ם הביא הלכה זו של איסור הוראה של שתיית יין לא בהלכות סנהדרין ולא בהלכות תלמוד תורה, אלא בהלכות ביאת המקדש (פ"א ה"ג): "וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתוי אפילו אכל תמרים או שתה חלב ונשתבשה דעתו מעט אל יורה שנאמר ולהורות את בני ישראל". ולכאורה אלו שני איסורים נפרדים שנאמרו בפרשה אחת ומה ענין זה לזה.

והביאור בזה, בהקדם מש"כ החינוך בשרשי המצוה "שלא להכנס שתויי יין במקדש וכן שלא יורה שתוי" - מצוה קנ"ב: "שאין ראוי להתעסק בדברים היקרים בתכלית היוקר כמו עניני המקדש ודברי התורה רק בעת שיהיה האדם מיושב בדעתו ומכוון

בכל מעשיו", ומשמע דהענין הוא מחמת כבוד יקרה וכבודם של עניני המקדש ועניני התורה. נמצא א"כ ששני העיקרים האלו הם שייכים זה לזה, כל הוראה יונקת את כוחה ממקום המקדש - "שמשם יוצאת הוראה לישראל", "כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים". ודבר נוסף, רש"י ותוס' בתענית (שם) הביאו את הפס' "ויראו משפט ליעקב ותורתך לישראל", פסוק זה קאי על שבט לוי, משום שהוראה בסתמא היא משבט לוי. ושני דברים אלו - שהוראה יונקת כוחה ממקום המקדש ושהוראה בסתמא היא משבט לוי, אינם ענינים נפרדים אלא ענינם אחד הוא, והיינו כי שבט לוי מקומם הוא במקדש, וכלשון חז"ל בתנחומא במדבר (פט"ו): "שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו ללמדך שלא היו זזין מבית המקדש", ולפיכך הוא ענין אחד כי הוראה יוצאת משבט לוי שמקומם הוא במקדש - מקור ההוראה. וכך הוא הדבר אף בכל חכם מישראל שמורה, וכפי שהשריש לן הרמב"ם בדבריו בסוף הל' שמיטה ויובל (פי"ג הי"ג) "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים וכו'", נמצא שכל חכם מישראל שמורה הוא קובע את מקומו במקדש, ולפיכך האיסור של איסור כניסה למקדש שהוא שתוי והאיסור להורות שהוא שתוי נכללו יחדיו הן בתנ"ך הקד' והן בדברי הרמב"ם, להורות כי ענינם אחד. ומדוקדק הדבר בלשון הרמב"ם "כשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתוי", כי ענינם ומהותם הוא אחד.

ח. מצינו בדברי חז"ל כי תלמידי חכמים בחינתם היא אש, מתוך דבקותם בתורת ה' שעליה כתיב "הלוא כה דברי כאש נאם ה'". והנה, איתא בחגיגה (כ"ז א') "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלוא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה", וכתב רש"י (ד"ה סלמנדרא): "חיה הנבראת מן האור, כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק". זו היא בחינה אחת של האש של תלמידי חכמים "שכל גופן אש", הבחינה הנלמדת קל וחומר מסלמנדרא שהיא תולדת אש. כיצד נוצרת תולדת אש על ידי שמבעירין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק, גם הבחינה של ת"ח "שכל גופן אש" היא שהאש שלהם בוערת "במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק". וכנודע

דשבע הוא מספר של שלימות, ראה מהר"ל בגור אריה בבמדבר (כ"ג ד'): "כי השבע כולל כל החלקים", ובגבורות ה' (פס"ט): "וכל דבר שהוא שלם ראוי למספר שבעה". ואם כן ישנם כאן שלשה בחינות – במקום אחד, שבע שנים, תמיד בלי הפסק, זו היא הצורה של ת"ח שכל גופן אש.

בדורינו אנו זכינו לראות לא שבע שנים ואף לא שבעים שנה, אלא קרוב למאה שנה כמעט במקום אחד - באהל שרה, בתפארת בחורים ובביתו, תמיד בלא הפסק ממש. עוד זכינו לראות בשנים קדמוניות כאשר היה שב מן הבי"ד, היה עולה לביתו לטעימה קלה ומיד הולך ל"אהל שרה" ויושב והוגה בתורה שעות ע"ג שעות, אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה.

ט. עמדו על כך בשלשה ענינים שחברו בו יחדיו, אהבת תורה עצומה ונוראה שאין לשער ואין לתאר, בהירות והארה נוראים בכל מקצועות התורה, הן בתשובות, הן בפסקים והן בשיעורים, בתכלית הבהירות והבהירות, וכן העריכות והשמחה בתלמוד התורה מתוך תענוג. שלשת דברים אלה הם אחדים – הבהירות וההארה מביאים את המתיקות והשמחה, והשמחה מביאה את האהבה והאהבה מגבירה את השקידה הנוראה והיא גופא – השקידה והעמילות מגבירים את האהבה, וכפי שנראה בס"ד.

י. כיצד זוכים לאהבת תורה אמיתית. העמלות בתורה והיגיעה בה, היא עצמה מביאה את הדביקות והחשק ואהבת התורה, עד שזוכים לבחינה של אילת אהבים ויעלת חן. דבר זה נובע מן החוק הידוע שהשרישו רבותינו זצ"ל כי שלא כפי המקובל שלזה שאוהבים מטיבים, אלא אדרבה לזה שמטיבים נעשים אוהבים וידידים. והוא מפורש בדברי חז"ל במסכת דרך ארץ זוטא פרק שני "אם אתה רוצה לידבק באהבת חבירך הוי נושא ונותן בטובתו", ועל כן היא הדרך, שככל שאדם יגע על התורה ומוסר עצמו עליה ומוכן לוותר ולהבליג על קשיים, טירדות ומניעות, הרי במידה זו מתגברת האהבה אצלו לתורה. זהו ראשית דבר – ע"י יגיעה אדם נעשה דבק עם התורה ואוהב אותה, וכך חוזר חלילה שעה אחר שעה, ללא תכלית וקץ.

יא. אכן מהותה של אהבת תורה היא התמידות, וזו הבחינה של "אילת אהבים ויעלת חן". וכמעשה דרבי יהושע בן לוי בכתובות (ע"ז ב') דלמד תורה אף עם בעלי ראתן, והיינו בכל המצבים, וע"ז אמרו "אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא אגנה". אבל הלומד תורה לפרקים אין זה "אילת אהבים", וכפי דמבואר בסנהדרין (צ"ט ב') עה"פ "נואף אשה חסר לב זה הלומד תורה לפרקים, ופירש"י, לומד תורה לפרקים ואינו לומד תדיר כמי שאין לו אשה ובוועל פעמים זו ופעמים זו. ואמרו בתהילים

[1234567]

ילקוט קי"ט ט"ע לעשות לה' הפרו תורתך העושה תורתו עתים מפיר ברית". וגדר ברית הוא דבוק וחיבה ואהבה, וכדברי רש"י שבת (פ"ג ג ב'): "וזהו לשון ברית אהבה וחיבה". כשהתורה תלויה בעיתים ובמצבים הוא הפרת האהבה והקישור. והן דברי רש"י בשבת (ל"ג א' ד"ה חרב): "ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה והגית בו יומם ולילה", והיינו דברית הוא כאשר "הגית בו יומם ולילה", בלא שינוי של מצבים ועיתים, והן הן דברי הכתוב: "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי". וזו המציאות שזכינו לראות בדורינו, העמילות העצומה כאשר למד כל מילה ומילה בכזו מתיקות, כאשר חזר ושינן כסדר, את דברי הגמ' והראשונים, ד' חלקי שו"ע והתשובות, היא זו שהביאה את הבהירות והברירות, ועל ידי כך זכה לשמחה והשמחה הביאה את הדביקות העצומה.

יב. השמחה בתורה היא מביאה את הדביקות והחשק הגדול, וכפי המבואר ברש"י בכתובות (ח' א' ד"ה משמח) דכתב: "שברא חתונת דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדווה", שמחה היא כח המדבק ומחבר, וכך הוא אף בעסק התורה, שע"י השמחה והעונג מתקשרים לתורה באהבה עצומה וחשק גדול.

הנה, בתשעה באב אין אומרים הפסוק "ואני זאת בריתי", ובטור (או"ח סי' תקנ"ט) כתב בטעמו של דבר כי לא שייך לומר ואני זאת בריתי שהכל בטלים בו, ובבית יוסף שם כתב דבטלים מדברי תורה וע"כ מדלג על פסוק זה משום שאסור בדברי תורה ולא שייך לומר לא ימוש מפיו. ולכאורה, הרי מותר ללמוד דברים המותרים, וכבר דנו אם יש חיוב ללמוד הדברים המותרים מצד מצות ת"ת או שאינו אלא היתר. ודעת רבינו זללה"ה היתה שהלימוד בת"ב [וכן בזמן אבילות] אינו רק היתר אלא חיוב כבכל השנה.

והביאור בזה כי מאחר דלשון הכתוב הוא "ואני זאת בריתי", ואם כן מדובר על "ברית אהבה וחיבה", והיות וא"א להבליט את יסוד השמחה והעונג בת"ב ולפיכך לא שייך לומר "ואני זאת בריתי".

יג. השמחה של תורה באה ע"י הבהירות והישרות. ישרות המחשבה, "פקודי ד' ישרים משמחי לב". יש לשון בדברי חז"ל "והיו הדברים שמחין כנתינתן מסיני", פירוש הדברים כי כאשר הדברים מתקרבים לאותה בהירות מופלגת של סיני, שזוהי המהות של מדריגת "סיני", שהכל הי' ברור בברירות עצומה, דבר דיבור על אופניו. כי המדריגה של סיני היא הראיה הברורה והבהירה בלא שום פקפוק וספק, וכדכתיב בדברים (ד' ל"ה): "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". ופירש"י:

תנ"ך

"כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שקרע להם את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי לכך נאמר אתה הראית לדעת", אותה מידה של בהירות באמונה באה בד בבד עם הבהירות בתורה, "כשנתן להם הקב"ה את התורה". וכן איתא במכילתא (ריש פר' משפטים) "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ערכם לפניהם כשולחן ערוך כענין שנאמר אתה הראית לדעת".

אוצר החכמה

אוצר החכמה

עוד איתא בהוריות (י"ד א') פליגי בה רשב"ג ורבנן ח"א סיני עדיף וחד אמר עוקר הרים עדיף, רב יוסף סיני רבה עוקר הרים, שלחו לתמן איזה מהן קודם שלחו להו סיני עדיף. ופירש"י "רב יוסף קרו ליה סיני לפי שהיו משניות וברייתות סדורות לו כנתינתן מסיני". מעלת סיני של ידיעת התורה - הוא כאשר הוא בדרגה של "סיני", בברירות ובסידור נפלא. ולפיכך כל זכייה בבהירות הביאה לשמחה עצומה, שזו הגבירה את הבדיקות ולפיכך שעה רדפה שעה בלא גבול וקץ.

אלו הם שלשת העמודים שעליהם עמד עמל תורתו - אהבת התורה הנוראה שבאה ע"י העמל והיגיעה, מתוך הבלגה וויתור על כל הקשיים, כאשר כל המצבים היו שווים לטובה, ימי שמחה כימי צער וימי אבילות, גם במצבים של דקדוקי עניות, ועל ידי כך באה הבהירות הנוראה שהביאה את השמחה העצומה.

אוצר החכמה

יד. שנינו באבות (פ"ו מ"א) "רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוה צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים".

כל המשנה הזו התקיימה בו דברים ככתבן, אך נתבונן בשני דברים. "ונותנת לו מלכות וממשלה", בפשוטו הוא גם על אחרים בודאי זה גם התקיים בו, אבל בעיקר הוא המלכות והממשלה על עצמו, כח שליטה עצום על כל ההרגשים, כאשר היו זמנים שאפשר היה לראות את כח הרגש שלו, אך הוא נעל וסגר את ההרגשים בעשרה מנעולים, בהבלגה מוחלטת בשעת יסורי הגוף והנפש, שעות וזמני צער ואבל, לא נשמעה שום אנחה, שום קול של בכי [רק פעם אחת שמעוהו בוכה, בעת שבירך "הגומל" לאחר הנס הגדול שעבר לפני שמונה שנים].

ישנו דבר נפלא במסכת אבל רבתי, ונקודה זו ראינו אצל רבינו הגדול זצ"ל, וכך איתא שם (פרק שמיני): "אין מבטלין תלמוד תורה עד שתצא נשמתו של מת וכשהיה ר"ש בנו של ר"ע חולה לא ביטל בית מדרשו אלא פקדו ביד שלוחו בא הראשון ואמר לו נטען אמר להם שאלו עד שבא השני ואומר לו הכביד החזירן לתלמוד תורה בא השלישי ואמר לו גוסס אמר להם שאלו בא הרביעי ואמר לו השלים עמד וחלץ תפילין וקרע את בגדיו ואמר להם אחינו ישראל שמעו עד כאן היינו חייבים בתלמוד תורה מכאן ואילך אנו חייבים בכבודו של מת", כך ראינו אצלו, בלא שום הרגשים טבעיים, ראינו בשעת אבלו אצל הרבנית ע"ה ואצל בנותיו ע"ה, כאשר הוא יושב ולומד דברים המותרים. ואף בעת שמחה, כאשר באו לספר לפניו שזכה לדור שישי, מאורע שכמעט אינו מצוי, תגובתו הייתה כי כבר איננו פסול לעדות, הכל ההסתכלות היא בד' חלקי השו"ע.

בשנים האחרונות הוטלה עליו הנהגת הציבור בעל כרחו, וכאשר הועלה הענין למנות ראש עיר חרדי בירושלים הוא התעסק בזה והקדיש מזמנו לטובת הענין למען קדושת ירושלים, וכאשר לאחר יום הבחירות ומאמציו הוכתרו בהצלחה ונעשה חפצו ורצונו, בני הבית נשארו ערים לשמוע מה עלה בסופו של דבר ואכן התברר שנבחר רה"ע החרדי, אך מרן זצ"ל הלך לישון כהרגלו וקם כהרגלו בלילה, ניגש אליו הנכד בשמחה גדולה לבשר לו כי נעשה חפצו ורצונו, הוא בא אליו בתרעומת בסימון בידיו כאומר שאין זה הזמן, עתה יש להתחיל ללמוד. "עד כאן היינו חייבים בעולו של ציבור, מכאן ואילך אנחנו חייבים בתלמוד תורה", והיינו שאין לו שום עסק לתוצאה, הוא הכריע בדעתו הגדולה כי יש לעשות כך ופעל בעבור זאת, בהיותה מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, אבל מכאן ואילך "אנו חייבים בתלמוד תורה".

טו. דבר נוסף שיש לעמוד עליו שכתוב במשנה זו "ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", שמעתי בשם חכ"א זללה"ה, כאשר נמצאים במקום גבוה ומביטים למטה הכל נראה קטן מאד, כמעט נעדר כל חשיבות, נראה כנמלים. העוסק בתורה - מרן זצ"ל, נעשה גבוה, כאשר שום דבר וענין לא תפס אצלו מקום, במשך שמונים שנה גר בבית פשוט ודל, מתחילה היה הבית קטן יותר ממה שהיום, אך זה לא היה נושא וענין, לא תפס אצלו מקום לא כבוד ולא ממון. שמעתי היום עובדה נוראה, הדירה מחמת לדירת מרן זצ"ל היתה שייכת לאשה גלמודה שלא זכתה לילדים, ובקשה לפני רבינו הגדול זללה"ה שכאשר תיוולד בת יקראוה על שמה, ואכן נולדה הבת וקרא אותה ע"ש אותה שכנה עוד בחייה כדי לגרום לה נחת רוח, ומחמת הכרת טובה אמרה שהיא מקדישה את הבית עבור אותה ילדה שנקראת על שמה, מיד ששמע על כך מרן

זצ"ל העביר את הדירה להקדש של מאה שערים ולאחר פטירתה כאשר היה הסכם שמשפחתו תוכל לדור שם בזמן שהותם אצלו, לא הסכים רק אם יתנו את תשלום ודמי השכירות המלאים להקדש מא"ש, ולא שעה להפצרת ההקדש שהוא נצרך לדירה. לא תפש אצלו שום ערך לממון, כי התורה נעשתה "מרומתו על כל המעשים".

ישנה עובדא שכשהשאגת אריה קודם פטירתו, הביאו החברא קדישא לומר פסוקי הוידי מספר "מעבר יבוק", דחה אותם באמרו איני צריך ספר זה, מעולם לא היה לי זמן לחטוא. עד"ז ראינו כי לא היה שום זמן לחשוב על משהו מעניני עולם הזה.

טז. בודאי שלא נגענו אפילו בשולי המעיל, אבל מה שזכינו מעט מן המעט לראות בעינינו במשך השנים.

נתחנן לפני הקב"ה, כי נזכה ויהיה מליץ יושר למשפחה הכבודה ולמאות הצאצאים, ולכל שלומי אמוני ישראל ובפרט בני התורה העומדים בסכנות נוראות ובנסיונות עצומים כאשר אויבי ה' ועמו ישראל גמרו אומר להרוס ולאבד את כל עולם התורה. שיבקש על השליטה הנוראה של מלאך המוות וכן הקטגוריא בתלמידי חכמים אשר גורם לחורבן בעולם התורה ותוצאותיה מי ישורנו.

מן הראוי לקבל על עצמינו לכל שנת האבל חיזוק עצום בשקידת התורה וללמוד בבהירות וברירות, לשנן ולחזור במתיקות.

נודע שחיבב ויקר מאד את דברי תורתו של הרבי מאוסטרובצה זצ"ל, ואף שמענו היום בניחום האבלים כי הוא החזיק אצלו את הספרים של הרבי זצ"ל וכן הקפיד שתמונתו תהיה בסוכתו, לכשנשאל על כך הסביר מדוע יקר בעיניו דבריו יותר משאר גאונים, מחמת שכאשר נסתלק הרבי מאוסטרובצה זצ"ל, הוא היה אז בגיל ארבע עשרה והשתתף בהספד שהתקיים בירושלים, והמספיד שם האריך בגודל התמדתו של הרבי זצ"ל עד שנדלקה בו אש חשקת התורה וכח השקידה העצום, לפיכך חש אליו הכרת טובה והיה חביב אצלו לשמוע מדברי תורתו. אף אנו תקוותינו כי ריבוי ההספדים והעובדות על גודל ההתמדה העצומה והשקידה, יצית בקרבנו אש קודש להגביר חשקת התורה ושקידתה, כאשר נדליק את האש בקרבינו עם האש הגדולה שלו, וזכותו הגדולה תעמוד לנו להיוושע בתשועת עולמים ויהפכו הימים האלו לששון ולשמחה, ובלע המוות לנצח ומחה ה"א דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.